

بلوچی چه بن ء بیھ ء بلوچستان ء زبان انت

ڈاکٹر گل حسن بلوچ

Abstract:

The Baloch nation has a history of about four to five thousand years. A lot of historians have expressed their ideas time by time to define the word Baloch, its origin and exodus through centuries. But the point which has been remained aborted is the concept of the son of soil. This paper manifests that the Baloch have not been migrated from Syria to northern Iran via south Iran to Mekran. Baloch are the son of soil and the ancient inhabitant of this land but they have migrated time by time to Syria, Tukmnestan, Iraq and other Arabian countries for their livelihood, but they did not forget the land of their origin.

پنجار:

بنی آدم ء مدام ہے واھگ بوتگ کہ آوت ء بہ زانت کہ آکتے انت؟ شوہاز ء ھمے واھگ پٹ ء پول، چار ء تپاس ء سکین دنت۔ مدام وتی چند ء چہ پول کنیں ماکتے ایں؟ بلوچ کتے انت؟ چہ کجا اھتگ انت؟ آھانی زبان کدی ودی بوتگ؟ آپر چاھر جاہ تالان انت؟ بلوچ ء راجی زند، آھانی زبان ء دو دمان بر جاہ مانیت۔

ماں تیوگیں سر پدیں جہان ء تاریخ، زبان، علم ء ہزر ء پڑ ء پٹ ء پول بر جاہ انت۔ پٹ ء پول کاراں راج ہر ود ء جہان ء راہشون بوتگ انت ء مروچی ہم ہے وڑا انت۔ جہان ء درائیں کنڈ ء دمگاں زبان، لہز انک ء دو د ء ر بیدگ ء سر اکار بر جاہ انت بلے نکانسری گپ ایش انت کہ مئے نابودی ء سوب ء بلوچی زبان ء تاریخ مجاں اندیم کنگ۔

دیروی کنگیں ماکانی زبان زانت بلوچی ء گوں ہوار دگنیاء درائیں کسان ء مز نیں زبانانی سراپٹ ء پول کنگا انت بلے جنجال ایش انت کہ آبلوچی ء روتگاں در گپت کت نہ کن انت چیا کہ آھانی بلوچی زانتی ء کچ اٹنکس برزنہ انت کہ آبلوچی ء درائیں گالواراں بہ زان انت۔ زبانی ء ھیل کنگ ء سر جمی ء سر پد بوگ ء ہاتر ابازیں وھد پکار بیت۔ دری زبان ء ھیل ہر کسی وسی کارے

نہ انت اے پر درء شرتز ہمیش انت کہ بلوچ زبان زانت زبان شناسی ء تکنیکی پڑاںھی کار ی بہ زور انت ء درملکی زبان بلداں گوں
هو ار بلوچی ء س راکار بہ کن انت۔

راجد پتر:

من هر جاہ کہ رواں چه مناجست کنگ بیت کہ من کئے آں؟ چه کجاہتنگ آں؟ منی راج کجام انت؟ اے جستانی پیو ء
پد منی اصل نسل ء جست بیت ء من ء پسر سیت تو در آمدے ء۔ اے زمین، اے ڈگار تئی نہ انت بلے تنے وهدی منی پیسو کیے،
من و اے ڈگار ء چه ازل ء و اهنداوں۔

زبان گوں وئی گشو ک ء وئی ہند بزاں حد ء ہسبل ء ہمگر نچ بیت۔ ہمے پیما بلوچی گوں بلوچستان ء ہمگر نچ ء بندوک انت۔
نوشتہ ایں راجد پتر (Documented History) اے گپ ء راستی ء منیت کہ بلوچستان ہجر ہورک ء کپتنگیں جاھے نہ بوتگ
کہ کسے باریں چه کجاہتنگ ء ایش راکپتنگ۔ بلوچستان ہرچ وهد ء بوتگ، ء اے ہما جاہ انت کہ ایدے مردماں بے رضادر آمدان ء چه
اید اگو زگ ہم نہ اشنگ۔

راجد پتر ء دمبانی چار ء تپاس ء پد اے ہر پد ر بوتگ کہ پنچمی ہزاری پ م (پیش چه مسیح) ء ماں بلوچستان ء پیداواری پڑے
دیروی ء بازیں مزل جنگ ات۔ بلوچستان ء اُستاء کنبارانی دست ء جوڑ کر تگیں شہ بے درور اتنت۔ آوهد ء انچیں براہداریں
رزان درگیجگ بوتگ انت کہ تنے وهدی سندھ کوچگ ء آوهد ء بلوچستان ء رزان ء کلنڈیانی درور ودی نہ بوتگ۔ اے ہبر ء چه ہمے
گپ سہر ابیت کہ بلوچستان ء استاہانی براہداریں ہراے دگ ء (Leading art) سروکیں ہنر بوتگ۔

چارمی ہزاری پیش چه مسیح ء ماں بلوچستان ء گور بیچانی ء نیامجینی دمگاں بازیں میتگ جوڑ بوتگ انت چه میتگانی جوڑ بوہگا
ہے گندگ بیت کہ مہلوک ء ہواریں وڑے ء زند گوازینگ ء شہری زند ء نیمگ ء دلگوش گور کنگ ات۔ اے دور ء میتگ ماں
کوہسر ء بازیں میتگے ماں کوچگاں جوڑ بوتگ انت۔ اے کوچگ وئی وهد ء شہر گشنگ بنت چیا کہ بازیں میتگ کساس 25 ایکڑ دراج
اتنت۔ راجد پتر ء تپاسگ ء پد اے ہبر پد ر بوتگ کہ کمیں مدتے ء پد بلوچستان ء گور بیچان، نیامجین ء زرباری دمگانی نیام ء یک سیالی ء
تعلقے اڈ بوتگ۔ آہانی نیام ء رپت ء رتچ بنا ء بوتگ۔ انوگیں بلوچستان ء گور بیچان ء زرباری دمگانی سیالی ء رپت ء رتچ ہے پد ر کنت کہ
آوهد ء ہم ایدے مردم و ماوت سیال ء وارس بوتگ انت بزاں یک بوتگ انت۔

بلوچستان ء باپاری کاروان حشکی ء راہ ء اوگانستان ء ایران ء روانت در آمد . بنگیج کن انت ء چہ اودا آ Lapislazuli ء cornelian کار انت . سیمی ہزاری بزاں 2900 پ م ء بلوچستان ء دودمان دیروی کنت ء گزران ء بازیں راہ ء در چنچ بنت . اید ء مہلوک و شخال در اکت ء ہے گندگ بیت کہ ہے زمانگ ء بلوچستان ء مہلوک ء گزران انچو جوان انت کہ آپہ کار ء روز گار ء کمی ء گم ء گرتی ء آماج نہ انت .

جر منی ء دمب چار فرانکے فورت ء گتنگ انت کہ آزمانگ ء اید ء مہلوک انچو ہنر زانت بوتگ کہ روچ پہ روچ ، نوک ء چہ نوکیں چیز ء شہ جوڑ کر تگ ء ٹاھینتگ ء ساچنگ .

بلوچستان ء دودمان وھدے وتی ردوم ء برزی سند ء رسیت گڈاں مہلوک لڈ ء بار . بنگیج کنت . اے ابھی ء حبرے زانگ نہ بیت چیا کہ آوتی ہند ء دمگاں ویل کن انت اللہ بزانت باریں ڈکال بیت ؟ ہوپے کپیت ؟ ایشی سوب تنے وھدی زانگ نہ بوتگ بلے اے لڈ ء بار دیم پہ سندھ ء کوچگان انت . سندھ دریاب ء کش ء گوراں ڈکال ء ترس و الم نیست ات .

نال ء دمگ ء سال 2700 پ م ء تاں 2900 پ م (پیش مسیح) ء در کپتنگیں در انیں شہ ، رزان ، کلنڈی ، ٹھب وتی مٹ وت انت . باز براھدار انت . ایشانی سرا کر تگیں نکش ء نگار یکتا ء جتا انت . نال ء استاہانی کار یگری انچو بے مٹ ء بے در ورا انت کہ تیوگیں سندھ ء ہند ء اے وڑیں براھداری نہ گواھیت . اے (Polychromy) سیاہ ، سہر ، شونز ، زرد ء سبزیں) کاشی ء کلنڈیانی سر ء رنگداریں وڑے ء در چک ء ساھد ارانی عکس جوڑ انت . ابید چر ایشی Spirometer نمونگ ، گردیں نشانگ ء انگریزی ء لکوڑ ء w ء وڑیں نکش ہم موجود انت . نال دودمان ء ، لہنتیں نکش ء نگاراں ہمے پدر بیت کہ مہنجو ڈارو ء استاہاں نال ء دودمان ء چہ اثر زرتگ . نال ء چہ در کپتنگیں کاشی ء کلنڈی ہمے پدر کن انت کہ اید ء دودمان اے تیوگیں دمگ ء دودمان ء بندر انت ء بوت کنت کہ ایشی بنجاھی شہر سہر دمب بہ بیت .

2400 ء بگرتاں 2700 پ م ء ماں بلوچستان ء اے اھد ء دودمان ء راتنے وھدی چچ نام دیگ نہ بوتگ . بزاں اے دودمان ء نام برکنگ نہ بوتگ چیا کہ اے دودمان ء بارہ ء معلومداری سال 2002 ء چہ بوتگ . اے یک میان استمانی نمونگ ء دودمان ء دروشم ء جنت . اے دور ء کاشی ء کلنڈیانی سرا انچیں نکش ء نگار دست کپیت کہ ایران ، اوگانستان ء عربستان ء دمگ ء ترانگاں گنج انت ء ہے پدر بیت کہ اے وھد ء بلوچستان ء مہلوک ء تعلق جہان ء ہے دمگاں گوں مھکم بوتگ انت . اے وھدے ء

گیشتر سیاہی رز انانی سرادر چکی تاک جوڑ انت۔ بلوچستان مہلوک ایک مہکمیں رپت رتچے گوں ہمساہگاں جوڑ بوتگ ہے زمانگ آپاشی راہبند روم زورایت۔ اے دودمان روتگ تووگیں دگ دراکن انت۔ ڈیھی، اوگانی، ایرانی ر عربی نکش ر نگارانی ہور ر توری دودمانانی رپت رتچے پد ر کنت۔

2000-2300 پ م بلوچستان دودمانی چار ر تپاس ر چہ ہے پد ر بیت کہ اے ہما زمانگ انت کہ آ بلوچستان ر راہبند کوچک بزاں سندھ دریاب دودمان ر گوں ہمگر نچ کنت۔ چد ر پیش بلوچستان گوں سندھ دریاب دودمان ر سیاہی نہ کنت بلے اے وھد ر بزاں 2000 ر بگر تاں 2300 پ م بلوچستان گوں سندھ دریاب ر تعلق جوڑ کنت۔ ہے یکیں وھد ر یک نیمگ ر ماں بلوچستان ر سنگ ر ہیران ر منجل جوڑ بوھگا انت ر اے دور ر ماں Mesopotamia ر ہم استا کار ہے وڑیں ہیران جوڑ کنت۔ دومی نیمگ ر اے زمانگ ر بلوچستان گوں دوین دمگاں سیاہی ر تعلق جوڑ کنت۔ لچ بزاں گل (Ceramic) ر ہیران کہ آھاناں کنبارانی جلک ساچنت باز جلو اھناک ر اھد ر انت۔ آھانی سرا گل کاری باز ہیرت، نازرک انت کہ یک جتاں تب ر دابے ر جوڑ کنگ بوتگ انت۔ سہر دمب ر کنبارانی جوڑ کر تگیں شہ ر اے دور ر استا ہانی ساچشتانی تھاپرک ایوکیں ہے نازرک ر اھد ر کاری انت۔ سہر دمب ر زمانگ ر کاشی ر کلنڈیانی نکش ر نگار اینکس نازرک ر پکا در اھ نہ کن انت کہ اینکس اے دور نیمگ انت۔ اے وھد ر رز انانی سر ر سیاہی ر مس ر گوں بڑ، کوھانڈگیں کانیگر، درچک ر جیو میٹریانی عکس جوڑ انت۔

د م ب چاری ر پڑے پٹ ر پول کاراں تنے وھدی اے جبر روتگ در نہ گپتگ کہ موئن جوڈاڑو سہر دمب ر مردمانی نیام ر سیاہی بوتگ۔ دمب چاری ر لہتیں بلد ر زانکارانی ہیال ر سندھ ر کوچک ر بلوچستان دو جتا جتا ر آجوئیں ڈیھ بوتگ انت ر ایشانی نیام ر ایو کادو نیمگی دودمانی تعلقداری بوتگ ر ہر دوین ڈیھانی نیام ر جوڑ بوتگیں ہے تعلقداری ر آسر ر آھاں یک دومی ر سراوتی وتی اثر دور دا تگ انت۔ بلے لہتیں مردمانی حیال انت کہ سندھ کوچک ر دودمان ر دیمروی ر آسر کش ر گور ر درائیں دگ سیاسی بند ر بوج ر حوالہ ر آئی ر چیر دست بوتگ انت ر زرباری بلوچستان ر حاسیں وڑے ر کلی، موئن جوڈاڑو نو آبادیات جوڑ بوتگ۔

ماں بلوچستان ر دمب چاری تنے وھدی وتی بنداتی سند ر انت 1984 ر وھدے فرانس ر لہتیں دمب چاراں بلوچستان ر بے نام ر تواریں مہر گڑھ ر بٹگ۔ بگج کرت گڈاچ کس ر اے گمان نہ ات کہ مہر گڑھ بلوچستان ر ر اگوں مصر ر Mesopotamia ر ہمسر کنت۔ مہر گڑھ بلوچستان ر دوزواہ ر پٹ ر پولکاران ر اے حال ر دنت کہ دشت بلنگور ر ہوشاپ ر دمب آھانی راہ چار انت ر بلوچی زبان آھانی ودار یک انت۔ مہر گڑھ ر سر ر پٹ ر پول ر سر جمی ر پد بلوچستان ر زندمان، راجد پتر ر بازیں تکے تچک ر پد ر بنت۔ ابید چہ

مہر گڑھ ء بلوچستان ء اے چاریں دودمانی کہ آہانی بنداتی و ہد سیمی ہزاری پیش چہ مسیح زانگ بیت اے و ہدانی بارواتن و ہدی ایوکا کاشی ء کلنڈیانی کمک ء لہتیں معلوم داری جم کنگ بوتگ انت بلے نول باید انت اید ء ماڑی ساچی ء وڑ ء پیم راجی ء اقتصادی تک ء زندمان ء سراچار ء تپاس کنگ بہ بیت۔

”سندھ کوچک ء ہڑپہ ء مومن جو داڑو 1500-2600) پ م) ء دودمان ء وتی روتگ سیمی ہزاری پیش چہ مسیح ء جنگ انت۔ اے ہما زمانگ انت کہ آو ہد ء ماں بلوچستان ء یک انچیں دودمانے ء حال رسیت کہ آبرے برے چہ مومن جو داڑو ء ہڑپہ ء دودمان ء چہ ردوم کپتگ تر ء دیمروی کنوک درا کنت۔“ (1) چیا کہ اے زمانگ ء ماں بلوچستان ء ہمروچ کار مرز بووکیں رزان ء ہیرانانی کچ ء کساس، تہر ء دروشم باز انت۔ ہمروچی شہ آنی زیاتی ء گیشی ء چہ اے جبرگشگ بیت کہ ڈیھی مہلوک ء زندمان ء بستار جوانی ء نیمگ ء مٹ بوتگ۔ اید ء مہلوک ء وتی چند ء دودمانے ء ردوم زرنگ، راجمان باز تبکی ء تہاشنگ ء اید ء مہلوک ء وتی علاقہانی حد ء ہویلانی مزن کنگ ء پراہ کنگ ء حاترا کش ء گور ء دمگان ء کپتگ۔ اقتصادی دیمروی ء دیسبری ء آسر ء مہلوک ء راجی ء اقتصادی زند ء تہا گہتری آہتگ ء مہلوک آسودگ بوتگ۔ ہے درائیں مٹی ء بدلیانی آسر ء شہری دودمان، دود ء ریدگ ء ردوم زرنگ ء بلوچستان ء مادی زند بدل بوتگ۔

بلوچ کئے انت ؟

بلوچ ہما باریں تمن کہولانی ہواریں نام انت کہ آہراں سال ردوم دا تگیں راجی، اقتصادی ء سیاسی مارشت بزاں کل راجی سیت، نپ ء واہگانی رکینگ ء پھریزگ ء پہ تپاک بوتگ اتنت ء وت ء راسر ڈگارے ء واہندے کنگ۔ بلوچانی باروا، لہتیں تاریخ زانت گش انت کہ بلوچ شام ء دگ حلب ء چہ اہتگ انت۔ بازینانی حیال انت کہ بلوچ بنی ازرائیل ء گاریں دھیں کہولان چہ یکے انت۔ ہے گاریں قبیلہان ء آشوریاء بادشاہ ء دران ڈیہہ کنگ ء Mesopotamia ء Medes ء راہ دا تگ انت۔ بازیے بلوچان ء آریائی گش انت۔

جان محمد دشتی، آر، گر شمن ء حوالہ ء نوشتہ کنت کہ بلوچانی بن در ء پنگ ء حاترا المی انت کہ سیمی ہزاری پ م ء ماں SUSA ء چہ میان ایشیاء دگ ء اہتگیں مہلوک کہ آہان ء عیلامی گش انت۔ ہماہانی نیمگا دگوش گور کنگ بہ بیت۔ (2) تاریخی حوالہ ء اے جبرازشت گول، ہمیشی ء پدر بیت کہ عیلامی ریاست ء بنجاہ مکران ء برزی کش ء بوتگ ء تاریخی مکران عیلامی

ریاست ء بہرے بوتگ۔ اہید چریشی ء عمیلای ء میدانی نیامادوزواھی ء دزبر ادلی بوتگ۔ راجد پتر اے جبر ء شاہدی ء دنت کہ و ہدے مید ء آشوری ء نیما جتگ بوتگ گڑ عمیلای مہلوک گوں میداں ہوار اتنت ء ہمیشی برکت ء میدانی ریاست اڈ نیگ بوت۔

س، کے عطائف وئی کتاب ء تہاروسی نو سکار باروزینہ، ت، وے اے ء حوالہ ء نوشتہ کنت ”سر جمیں چار ء تپاس، پٹ ء پولانی در کپتگیں آسرانی ہم دپ کنگ ء آسر در کنگا پد نویسکار اے آسر ء سر بوتگ کہ بلوچ مہلوک، آر کیلو جیکل، انتھر اپالوجی، مذہب، لوک (گیدی لبزانک)، انتو گرانی ء ایند کہ علمی راہبندانی حساب ء ہندوستان ء تمناں گوں سیال کن انت۔ (3) بلوچ بازیں اڑ ء جنجال ء نہ گینگیں جاورانی سوب ء وئی بنی ہنکنین بزاں پت ء پیر کی جاگہہ (مکوران) ء ویل کن انت ء دیم ء پہ شام ء دینت ء اود ء و ہد ء مدتے جل انت بلے یک و ہدے کنیت کہ چه آہاں، لہتیں پد ء چه شام ء و اتر بنت ء ایران ء گوریچان ء البرز ء کایت (4) ایران ء نوک زمانگیں نویسکار ظ، ناسیق ء حیاں انت کہ بلوچ چارمی کرن پ م ء ہندوستان ء نیمگ ء ایران ء پتر انت (5) پپتھی کرن پ م (رند چه مسج) ء چه ایدا ہتگیں بلوچ چه حلب (شام) ء و اتر بنت ء ایران ء گوریچان ء کسپین ء تیاب دپ ء جہہ مند بنت (6) ہیوز ء حیاں انت کہ بلوچ پنچمی کرن ء گڈ سر ء پپتھی کرن ء بنداتی و ہد ء چه فارس ء زربار ء کرمان ء لڈ اتگ انت۔ (7) ڈیمز ء حیاں انت کہ بلوچ پنچمی کرن پ، م ء لڈ اتگ ء زربار ء ہتگ انت۔ تاریخی ء جغرافیائی آثار حاسیں وڑے ء عربی نوشتہ تہا ہے درایت کہ نہمی کرن ر۔ م ء بلوچ ماں فارس ء کرمان ء جاہ مند اتنت ء زور ء تاگت ء واہند اتنت (8) ”حدود العالم“ ء نوشتہ انت کہ ”بلوچانی ہپت ہنکی ایں تمن انت ء ہر تمن ء وئی وئی راہد بر اتنت“۔ (9) ماں کرمان ء بلوچی جبر کنگ بیت کہ اے زبان چه فارسی ء پرک ء تپاوت داریت۔ (10) المقدسی گشیت کہ بلوچ وئی ماتی زبان ء ابید فارسی ء ہم بلد انت۔ (11) نامد اریں عرب جغرافیہ دان ابن خرداد ء بلوچان ء ماں سیستان ء رودر آہتی نیگا دیستگ (12) یک دگہ عرب جغرافیہ دانے الا صطرح نوشتہ کنت کہ بلوچ یک مزنیں دگے ء جاہ مند انت کہ آ ”بلوچانی وطن“ ء نام ء زانگ بیت (13)۔ تاریخ ء تہا استیں معلومد اریاں ہج اے ودی نہ بیت کہ بلوچ دگہ جاگہے ء چه اہتگ ء بلوچستان ء جاہ مند بوتگ انت۔ بلکیں انچو گندگ بیت کہ بلوچ تمن چه مکوران ء لڈ ء بار کن انت۔ آہانی رند ء در ایں لڈ ء بار میان بلوچ دگی انت۔ آہمے دگ ء تر ء ماں تر کن انت۔

زبان ء ردوم:

نسل ء درگیجگ پہ اے سائنسی دور ء اینکس گران نہ انت و ہد ء گوزگ ء اے درگت ء مارشت ء ودی بوہگا پداے جنجال
گیسن ء گیوار بیت بلے مسترین ارزشت زبان ء بن زہ انت بیا کہ زبان چہ نسل ء پیسر گار بیت۔ پنجاب، سندھ، قندھار، ہلمند ء
ہرات، بندر عباس، زاہل ء سرحد ء بلوچانی مثال دیما انت۔ اگاں بلوچی ء بن زہ ء بارو ء سرجمی ء پٹ ء پول کنگ بیت گڈا اے گمان
ودی بیت کہ آریائی مہلوک ء زبانانی پشت کپتگیں پہک ء پگار ترین اوبادگے۔ پروٹو آریائی زبان ء پٹ ء پول ء چہ ہے درانگاز
بیت کہ بلوچی اوستا ء سنسکرت ء گومانزیکیں سیالدری یے کت۔ بلوچی درائیں کوھنیں ہندیورپی زبانانی پیا Inflected انت۔
اے کوھنیں زبانانی تھا کوھنیں فارسی، اوستا، سنسکرت ء میدی آریائی زبان ہوار انت ء درائیں زبان گوں یک دومی ء ہمگرنج
انت۔ آریائی زبانانی نشان ایران، ترکی، مصر، ہندوستان، بلوچستان، پنجاب، اوگانستان ء بازین دمگاں دست کپتگ انت۔

ماں دیمروی کتگیں ملاں زبان زانت بلوچی ء گوں ہوار دگنیاء درائیں کسان ء مزنین زبانانی سراپٹ ء پول کنگا انت بلے
جنجال ایش انت کہ آبلوچی ء روتگاں درگپت کت نہ کن انت چیا کہ آہانی بلوچی زانتی ء کچ اینکس برزنہ انت کہ آبلوچی ء درائیں
گالوران ء بہ زان انت۔ زبانی ء ہیل کنگ ء سرجمی ء سرپد بوہگ ء حاتر بازین و ہدے پکار بیت۔ دری زبان ء ہیل ہر کسی وسی
چیزے نہ انت اے پڑدور ء شرت ہمیش انت کہ بلوچ زبانزانت زبان شناسی ء تکنیک پڑاھیلکاری بہ زور انت ء درملکی زبان زانتاں
گوں ہوار بلوچی ء سراکار بہ کن انت۔

ایران ء در کپتگیں سنگ نوشتانی وانوکانی گیشترین بہر فارسی زبان ء بلدکار بوتگ انت ء ہے حاتر آہانی اھدیں سنگ نوشتانی تھا ایوکا
فارسی ء دروشم دست کپتگ چیا کہ آہاں ہھا منشی بادشاہانی سنگ نوشتہاں ء فارسی ء رنگ ء ونگ ء معنا کنگ۔ ہے ناسرپدی ء
سوب ء بلوچی زبان ء رنگ ء دروشم ڈالچار کنگ بوتگ ء ایران ء کوھنیں سنگ نوشتہ آنی بازین تک ء پہنات پہ الکا پی وانگ نہ بوتگ
انت۔ زبان کواسانی حیال ء ہھا منشی بادشاہانی کتبہانی زبان کوھنیں فارسی نہ انت، بلکیں آزابان ء بارواحیال ہمیش انت کہ آزابان
کوھنیں فارسی ء پیمیں زبان انت۔ اے درگت ء ع ص امیری، پروفیسر سعید نفیس ء کتاب ”تاریخ تمدن ایران ساسانی“ ء حوالہ ء
نوشتہ کنت کہ ”ہھا منشی ء کتبہانی زبان کوھنیں فارسی نہ انت بلکیں دگہ زبانی کہ آئی ء گہار گوشگ بیت۔ ہنچو گندگ ء کیت کہ
کوھنیں فارسی ء مقابلہ ء آدگہ زبانی کہ ریاست ء ماد ء تھا کار مرز بیت کہ آئی ء گوں سنسکرت ء سیادی کنگ۔“ (14)

حیال انت بلوچ ماد قوم ء اوبادگ انت ء گڈاں اے گپ منگ لوٹیت کہ میدانی زبان کم ء گیسن ہے بوتگ کہ آئی ء
مروچاں بلوچ کار مرز کنگا انت بلے تنے و ہدی اے حبر راستی پدر نہ انت کہ آوہد ء اے زبان ء نام چے بوتگ میدی بوتگ؟ ماگی

بوتگ؟ پاریتیکانی، بوزی یادگے ہے وڑیں نامے بوتگ بلے زبان وا ہمیش انت کہ آگوں اوستا ء سنسکرت بزاں ہر دوئیں اھدئیں زبانوں نزمیکیں سیالی یے داریت۔

بلوچی زبان ء بن زہ ء درگیجگ ء درگت ء اولی پر انگریز پادری واجہ T.J Mayer علمی بنیات ء بنداتی ہشت ایر کنگ۔ واجہ میسرتی انگریزی بلوچی لوز بلد ء پیش لوز ء نوشتہ کنگ۔

Brevity being the soul of with Balochi language should be one of the wittiest in the world. We may consider it proved that Balochi is the remnant of the old median, silver breasted kingdom; well korsed and famous for their mares (Madian).15

بلوچی ء مسترین زبان زانت عاقل خان مینگل وت نوشتانک ”بلوچی لوزانی تل ء توک“ ء نوشتہ کنت کہ ”بلوچی میدی ایرانیانی کوھنیں زبان ژند (Zend) ء یک پاڑھوے ء اے زبان ء دگے پاڑھو لری، کردی ء، لہنتیں ماژندرانی پاڑھو انت۔ زند زبان میدی ایرانیانی دینی کتاب اوستا ء زبان انت“۔ (16) بلے اے درگت ء واجہ موکلر ء حیال گیشتر راست درابیت۔ آئی ء حیال ء پد ء بلوچی زبان آریائی زبان ء ایرانی ٹالے ء پہلو ء ہمسر انت کہ یکیں وھد ء چہ کوھنیں فارسی ء درشتگ۔ (17)

بلوچی زبان ء سرا گیشتریں پٹ ء پول کارانی حیال ہمیش انت کہ بلوچی چہ میدی ء در کپتگ۔ روس ء نامداریں زبان زانت واجہ ڈاکٹر پروفیسر وی وی موٹکالو بلوچی زبان ء بارواوتی یک نوشتانکے ء نویسیت کہ۔ وی اے لیفش تیش ء میدانی زبان ء را بلوچی ء بن زہ نوشتہ کنگ ء نیامیحینی اھد ء ایرانی زبان بزاں سے تاچارپ م ء بگرتا شش تاہپت کرن رم (رند چہ مسیح) ء ایرانی زبانانی تہا بلوچی ء گوں نزمیکیں زبان Parthian انت۔ (18) میدانی وا کداری 553 پ م ہما وھد ء ہلاس بوتگ وھدے) Cyrus آئی ء مات میدانی بادشاہ ء جنگ ات) ء وتی پیرک ء بادشاہی ہلاس کت ء 550 پ م ء فارس اڈکت۔ Cyrus ہحا منشی کہول ء وا کداری ء بن ہشت ایرکت۔ ہحا منشی بادشاہانی عدالتی زبان کہ آئی ء واستہ کوھنیں فارسی ء گالبد (Terminology) کارمرز بوھگان انت ہھے زبان وتی راھبند ء لوزانی برکت ء گوں بلوچی ء گیسن نزمیکی کنت۔ بلوچی زبان ء راھبند، آئی ء لوز، آئی ء فعل، آئی ء گرامر ء آئی

جملہانی چارگ ء چہ ہے پدر بیت کہ بلوچی اے دگ ء کہن ترین زبانے ”ہند ء آریائی زبانانی نیام ء وت ماوتیں سیالی پنگ ء درگت ء زبان زانت چہ اوستا ء رگ ویدا ء پٹ ء پول ء نگیج کن انت۔ بلے بے خیال بنت کہ اے کتابانی نوشتہ ء و ہد ء چہ پیش بزاں دومی ہزار ی پ م ء (اگس دھاں ہزارانہ گڈاں ہتمن ہزاراں سال پیش) بلوچی، کردی، باش کردی، زبان ودی بوتگ انت۔ رگ ویدا ء اوستا ایرانی زبانانی بن زہ نہ انت، بلکیں اے ایرانی زبانانی کوہن ترین نوشتانک انت۔“ (19) اے جبر ء راستی ء ہج کس رد نہ کنت کہ کوہنی ء حساب ء اوستا ء زبان ء پد بلوچی ء پہلوی چہ درستان کوہن تر انت۔ (20) اوستا حضرت زرتشت ء مذہبی کتاب ء نام انت۔ اوستا ء نوشتہ ء و ہد پدر نہ انت ء اے کتاب ء زبان ء نام زانگ نہ بیت آسانی ء و استہ ہے کتاب ء زبان ء را اوستا گتنگ بوہگا انت۔ اوستا ء بازیں بہر انت۔ لہتیں دعا، لہتیں عبادت ء لہتیں مزہبی سر ء سوچ انت۔ اوستا ء ردا درائیں بہرانی زبان یک وڑ ء انت، اوستا ء ٹیکسٹ بازیں کرنانی و ہد ء نوشتہ کنگ ء نز آرگ بوتگ انت۔ چہ کلاں ارزشتی این بہر ہما انت کہ آہان ء واجہ زرتشت ء وت نوشتہ کنگ انت۔ بلے اوستا ء گیشتریں بہر رند ء نوشتہ کنگ بوتگ انت۔

1: ہما نشی دور ء 648 ء بگر تا 330 پ م ء Yash نوشتہ کنگ بوتگ۔

2: ساسانی دور ء 226 پدم بگر تا 651 ر۔ م ء Visperad نوشتہ کنگ بوتگ۔

3: پہلوی دور 141 پ م ء بگر تا 224 ر۔ م ء Vendidad نوشتہ کنگ بوتگ انت۔

اوستا ء بازیں بہرے مہلوک ء را پہ دل یات بوتگ انت کہ بازیں کرنے ء چہ پد نز آرگ بوتگ ء کتابی دروشم دینگ بوتگ انت۔ گمان ہمیش انت کہ واجہ زرتشت ء وتی مذہب ء بن ہشت 18 می کرن پ۔ م ء ایر کنگ۔ اینکس مز نیں و ہدے ء زبانانی تہا بازیں مٹی ء بدلی کابینت۔

بلوچی ء اندگے زبانان گوں دیم پہ دیبی:

اوستا ء بلوچی ء ہم رنگ ء ہم گوئیں لوزانی سراچہ شانک دینگ گوں اے جبر پدر بیت کہ اوستا ء بلوچی ء لوزانی انبار Words

bank ء تہا نز یکیں سیالی است انت۔

اوستا ء لوز دو تگ di تاں روزگار مروچی بلوچی ء کار مرز بیت چوش کہ "dist" دست۔ ہے di ماں تالیش زبان ء

ہم کار مرز بیت بلے اودا آ اینکس نزیک نہ انت۔ ماں تالیش ء ediashe بزاں چارگ۔ اوستا ء Z ء S ہم بلوچی ء پشت کپتنگ

انت۔ بلے فارسی ۽ تہانہست انت۔ فارسی ایشان h ۽ d ۽ تہامٹ کنگ انت۔ اوستا ۽ j بلوچی ۽ داشتگ وھدیکہ فارسی ایشی Z ۽ تہا مٹ کنت ۽ آئی بلوچی اوستا ۽ V ۽ G ۽ تہامٹ کنت ۽ فارسی آئی ۽ را B جوڑ کنت چوش کہ:

	فارسی	تالیث	بلوچی	اوستا
Zamatar	Danestan	Zine(ati)	Zanti	Zanati
		Damad	Zomo	Zamat
	Zan	Zhen	jan	jani
	Zaban	Zhac	jan	jan
	Bad	Vo	Gvat	Vata

بلوچی ۽ گوں ایندگے کوھنیں ایرانی ۽ غیر ایرانی زبانان نزدیکی ۽ چہ بازیں انجیں جیڑہ ہم ودی بیت کہ آہانی زانگ المی بیت چوش کہ بلوچی ۽ کم ۽ گیسن درائیں ہند ۽ ایرانی، ہند ۽ یورپی زبانان مھکمیں سیالی ۽ گوں ہوار دگے زبان پاڑھواں گوں نزدیکی درا کنت۔

Scythian	Balochi
avd	avt
bor	bor
maz	baz
navak	navk

بلوچی ۽ روسی ۽ نیام ۽ سداں یک معنائیک تواریں لبز است انت۔ روسی زبان سلاویانی زبانے وھدیکہ بلوچی ایرانی زبانے۔ مئے اھد ۽ اے ہر دوئیں قوم صبر یک جاہ نہ بوتگ انت۔ روسی ۽ بلوچی ۽ تہا بازیں انجیں لبز ہم است انت کہ آچہ یک دومی ۽ زورگ بوتگ انت چوش کہ چائینک، پدنوس، سماوار، بلے بازیں ہوریں لبز است انت کہ آروسی ۽ بلوچی ۽ سیالی ۽ دراکن انت۔

Russian

Balochi

Math	mat
Brath	brat
Tapor	Tapor
Trus	Turs
Zhina	jan
Zinath	Zanag
Atkuda	Ach kuja
Kuda	kuja
Est	Ast

بلوچی ء اوستاء نیام ء ہزارانی کچ ء لہزانی ہم گوئی است کہ چر ایشی ء لسانی سیالی ء همگر نچی ودی بیت بلے ایدامے مول ء مراد ایشانی تقابلی جائزہ نہ انت۔ ایداکلاں مستریں جبر ایش انت کہ بلوچی زبان ء

proto-Indo_Irani زبان ء لہزان ء یک انچیں وڑے ء پھریز اتنگ کہ مردم حیران ء ہبکہ بیت کہ بلوچی ء وڑیں زبانے کہ ہر و ہدء زمانگ ء گرم ء ترندیں لو ارانی آماج بوتگ لہزانی اے مڈی ء چون پھریز تگ؟

ابید چر ایشی ء بلوچی ء تہا بے کساس انچیں لہز است انت کہ آوستاء سنسکرت ء چہ پیش ء انت چوش کہ Zraih۔ زر، Kuol۔ کل، ہند ء آریائی زبانانی ودی بوہگ ء چہ پیش ء لہزانی کار مرزی ء ہے پدر بیت کہ بلوچی اے دگ ء جند ء کو ہنیں زبانے کہ آئی ء وڑے ناوڑے سیالی گوں ایرانی زبانان است انت بلے چر ایشی ء ہے پدر بیت کہ بلوچ چہ کرناں ہمداجہ منند انت ء آئی ء زبان ء سیالی گوں عملی، سومیری (21) ء مید اکادیاں است انت، گلبرٹسن بلوچ زبان ء راجہ کو ہنیں فارسی ء کو ہن ترگو شیت ”بلوچی زبان چہ ہمانیشانی درباری زبان ء قدیم فارسی ء کو ہن تر انت۔“ (22)

بلوچی زبان ء تاریخ ء نوشتہ ء حاترا الہی انت کہ ہنی ہند ایرانی زبان ء ہمرائی ایندگے زبانانی دیروی ء تاریخ چارگ ء تپاسگ ء ہو ار گوں بلوچی زبان ء دیم پہ دیم کنگ بہ بیت ء بلوچی ء تاریخ نوشتہ کنگ بہ بیت۔

بلوچی ہمنکس گوں اوستا ہمنکس گوں سنسکرت ءنزیک انت۔ ہر دوئیں زبانانی یک ءدو بزاں حساب یک وڑ ءہم توار

انت چوشکہ:

سنسکرت	انگریزی	پروٹو ہند ء ایرانی	بلوچی
	Du	Two	dua du
S-a/s	six	S^uac/s	sas
s-as.ti	sixty	s^uas^ti	sast
s/ata	hundred	C/ata	sad
ha/va	nine	Hnaua Hnanadc/a	noh
navama	ninth	Hnavamha	nohmi
dva	two	dua	du
as.t.a	eight	Has^tah	Has-th
navati	ninty	Hnauati	navad
Pa/nca	five	panc^a	panch
as/i:ti	eighty	Hac/t	Hti hastad
sata	hundred	C/ata	sad

بلوچی ء سنسکرت ء پروٹو ایرانی بزاں بنی ہند ء ایرانی زبانانی نیام ء حساب ءنزیکی آہانی ہمسری ء گواھی ء دنت ء چر ایشی ہے

پدر بیت کہ بلوچی زبان چہ سنسکرت ء کوھن تریں زبان یے ہے وڑ مردمی سیالی ء وارسی ء درگت ء کار مرز بو عکیں لبز ہم بازیں
چیر ء اندریں احوال پد رکن انت۔

bhra:/tar	brother	bhraHtar	brat
snus:a	daughter in law	snus^aH	nis^ar
mata	mother	ma:ta/r	mat

pita/r	Father	pita/r	pit
S.vas/ru	mother in law	suac/ru	vasu

برزۂ لبز اچہ پدربیت کہ ماں بلوچی ۽ اوستائ سنسکرت ۽ "t" پشت کپتگ ۽ وھدیکہ فارسی زبان ۽ اوستائت ۽ "د" ۽ تہا مٹ کر تگ۔ 'ت' ۽ توارچہ 'د' ۽ توار ۽ کوھن ترانت۔

ابید چرے تواراں سنسکرت ۽ دگے بازیں توارے است انت کہ بلوچی ۽ داشتگ انت یاوتی راھبندانی پدامٹ کتگ

انت۔

pav/sta	cover	pava/sta	post
Kapota	pigeon	Kapaut	Kapot
mus:t.i	clenched hand	musti	must
da:ti	giving	d(a)Hti	dati
va:/ta	wind.God of wind	HuaHata	gvat
S.vet	White	C/uait	Spait
pat	fall down	pat	kapt
Svasti	happiness	Hsuasti	vasi
I/s.t.aka	brick	Is^t	Hist

پروٹوہند ۽ ایرانی ۽ سنسکرت ۽ noun آنی اولی 'پ' ہم بلوچی ۽ داشتگ۔

pa	protect	paH	pahrez
prathi	spread	pratH	prah
pada	foot print	pada	padag
	belongging to the foot	pa/dyapadia	padi
pad	foot	pad	pad

pas/ca	back	pas(t)-Ca	pusta ca
pivas	fat	piHuas	piyg
Pras/na	Inquiry	Pas/na	Pursag
Pavi	clean	pauH	palayag
			پ، پیا سنسکرت و د، ہم بلوچی و گار نہ کرتگ۔
da:/ru	wood	da:/ru	dar
	dogh to milk, to give milk	dhaugh	dogh
drogha	lie	dhraugha	drogh
du:ra	far	duH-ra	dur
			ہے پیا بلوچی و سنسکرت و بازیں ہا لبزیک و ژانت کہ آچہ ب، و نگیج بنت۔ چوشکہ:
bodh	awaken	bhauddh	bodh
bhaj	distribiute	bhaj	bajj
bhru	(eye) brow	bhara	broan
bandh	to fasten	band	band
			اوستا و سنسکرت و و، ورا بلوچی و گ، و تہامٹ کرتگ چوشکہ:
va:ta	wind	HauHata	gvat
	VrE-ki/	Wolf	Urkikt gurkh
ma/s	month	maHas-ia	mah
	mu:/s	mouse	muhsmus^k
medha	mental	maZ-dhah	mazgh
mes.a	Sheep	mais^a	mes^

mar to die mar mirag

سنسکرت ء اوستاء 'م' ء پیمانگ 'ہم پشت کیتنگ۔

garh(V) to complain garj/h gilag

godha big lizard ganghaH gojh

gharma glow,heat gharma garm

دگے لہتیں لبزانی باروانوشہ کنوں کہ آاے رستی ء پجاء کن انت کہ بلوچی ء سراپٹ ء پول ء گوں جہا ء بازیں زبانانی شتر

جنگ بیت۔

سنسکرت انگریزی پروٹوانڈو ایرانی بلوچی

tear acru Ars

Ra:j sovereign in Hra:j Raj

S/oc to burn (S)c.auc^ soc

a.ngara Coal Hangara angar

a/p water Hap ap

as to be Has Hast

a:ma Un cocked RwHa:ma Hamag

Cari to walk C^arth C^arag

Cha pull off skin Sc.aH sayag

Ched to break Sc/aid Sindag

ja.ni Woman/ wife ja/ni janin

kada when kadah kadi

kr&-ti knif Kre-ti karc

tej	to sharpen	taig	tej.tez,taig
Us.a/s	Reddish	husra	suhr
	ne/di.yas	closer nazd(i)ias-i	nazdika
loha	reddish anetal	Hrandha	ro:d
sta/r	star	Hstar	star
Vre-ks.a	tree	Vre-ksa	drachk (23)

آسر

بلوچی زبان ۽ بن زه ۽ درگيجگ ۽ باترا اوستا، سنسڪرت، هچا منشي بادشاهاني دور ۽ سنگ نوشتاني زانگ بس نه انت۔ بلوچی ۽ بن زه ۽ پنگ ۽ درگت ۽ ميدى ۽ عيلامى زبانانى سرا تحقيق گيسن المى انت، بلے راستين جبر ايش انت که هے هر دوکين زبانانى سرا سر جم ۽ تچکين پٽ ۽ پول نه بوتگ ايشى يک سو بے ايش انت که ميدانى زبان ۽ الکا پين نوشته دست نه کپتنگ ۽ عيلامى ۽ باروا هم بھيسه نين معلومدارى يے نيست انت۔ عيلامى زبان ۽ کو هنين سنگ بوشتاں تنه وهدى کس ۽ ونت نه کنگ۔ بلوچی زبان ۽ تاريخ ۽ نوشته ۽ وهده ۽ اے جبر گير آرگى انت که ميدانى ملک ۽ دفتر اں کار کنوکين گيشتر مردم ار مينستان ۽ انتت ۽ کو هنين ار مينى زبان ۽ کتاب، دنوشتاں گول هو ار اکادى (آشورى) دستاويز اتانى پول هم زيات المى انت۔

بحث ۽ نزاران ۽ اے آسر در کنييت که:

- 1: بلوچی زبان اے دگ ۽ کو هن ترين زبانان چه کيکے که آ آرياهانى آيگا چه پيسر وڙے نه وڙے گشگ بوتگ۔ هے زبان ۽ رپت و رتچ روابط گول سوميرى، پروڙو هند ۽ ايرانى، ميدى زبانان بوتگ۔
- 2: بلوچی ايرانى نڪ ۽ آراتين شاهے که تنى وهدى آئى کو هنين نشانان پهريز اتگ ۽ بلوچی زبان ۽ بن زه همانت که چرائى ۽ اوستاء سنسڪرت در کپتنگ انت۔

3: بلوچى زبان ء وطن تاريخى مڪوران انت كه آنى ء سيالى گون عيلا مى ء انت۔ رياست ء عيلا م انو گيس مڪوران ء رواير شتى كش ء بوتگ۔ بلوچى زبان ء گرانمرايرانى زبانان چه چٹ جتان انت ء ھندوستان ء زبانان گون نزىك انت۔

سرشون:

1. Alexander wolkov.http://www/znanie-sila.ru/online/issue_2782.htstated27 March 2007
2. jan mohamad The Baloch cultural Heritage,karachi, 1982,p.14
3. عطایف اس، کے، ایرانی بلوچانی راجی، سیاسی و اقتصادی جاوڑ آل، اشک آباد، 1993، تاکدمیم 24 (Russian)
4. ہاشمی، ظہور شاہ، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ (ایک جائزہ) کراچی، سید ہاشمی اکیڈمی، 1984، تاکدمیم 189
5. Nasiq.Z, the Balochistan Tehran, 1966, pp5 see
6. عطایف اس، کے، ایرانی بلوچانی راجی، سیاسی و اقتصادی جاوڑ آل، اشک آباد، 1993 (Russian)
7. A.w. Hughes, The country of Balochistan, its geography,topography, ethnology, and history, london, 1877, page 28.
8. H.M. Elliot, The history of India,volium 5, london 1875, page- 417
9. حدود العالم، قلمی نسخہ، آگ، تو مانسکو، اکادمی آف سائنس لینن گراو، 1930، ص، 52۔ بچار بلوچ پیکولن، تاکدمیم 13
10. Descriptio ditionis moslemcae, B G A pars- primis, Luguni Batavorum, 1873 (ابوالقاسم ابن ہوکل)
11. Descriptio ditionis moselamcae B G A pars-primis,luguduni Balavourum, 1877. (المقدسی)
12. ابوالقاسم ابن عبید اللہ، کتاب المسالک والممالک، 1889، تاکدمیم 55، بچار بلوچ پیکولن، تاکدمیم 31
13. Descriptio ditionis moselamcae B G A pars-primis,luguduni Balavourum, 1870. (ابوالسحاق الفارسی)
14. ع، ص امیری، بلوچی زبان، بلوچی زبان، آگت، تاکدمیم 20، کراچی، 1995
15. Mayer T,J, Biluchi-English Dictioner Fort Muro 1990. p-1
16. گشین ردانک، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1988، تاکدمیم 118
17. موکلرای میجر، بلوچی گرامر، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1988، تاکدمیم 4
18. Moshkilo V.V, Balochi Language, The Languages of word,Iranian Languages North-western Iranian Languages, Moscow. 1999. p-31
19. Galliyamov Salovatt. Velikii Khaiban, Istorichkie korni Bashkorskoveo- Anglis Kovo Yazika V Mifologiya 1997. Bashkorgistan,Newchro,narod,ru,15 june, 2006 (Russian)
20. بزدار، واحد بخش، سومیری بلوچی زبان و ادب ماوتی سیالی، الس جولائی 2006، تاکدمیم 8

21. مھزاد، گ، ايف۔ مختصر نگاہ تاريخ بلوچاں، ض۔ بچار، عطائيف اس، ڪے، ايراني بلوچاني راجي، سياسي واقتصادي جاوآل، اشڪ آباد 1993

22. انسائيڪلوپيڊيا برٽانیکا، 1953 ايڊيشن

23. <http://pogen.well.ox.ac.uk/earasia/htdocs>.